

A csődbűncselekmény és a polgári jogi igény: Egy összeférhetetlen páros

A 2006. évi VI. törvény 14. §-ával bevezetett 2006. július 1. napjától hatályos az 1991. évi XLIX. törvény (a továbbiakban Cstv.) 33/A. §-ában szabályozott ügyvezetői felelősség (wrongful trading) intézményének a bírói gyakorlatban jelentkező alapvető problémája mutatkozik meg a büntetőeljárások, s így különösen a régi Btk. 290. §-ában, az új Btk 404. §-ában szabályozott csődbűncselekmény elbírálásakor bejelentett polgári jogi igények kapcsán.

A Cstv. 33/A. §-a alapján a hitelező vagy - az adós nevében - a felszámoló a felszámolási eljárás ideje alatt keresettel kérheti a bíróságtól [6. §] annak megállapítását, hogy azok, akik a gazdálkodó szervezet vezetői voltak a felszámolás kezdő időpontját megelőző három évben, a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően ügyvezetési feladataikat nem a hitelezők érdekeinek elsődlegessége alapján látták el, és ezáltal a gazdálkodó szervezet vagyona csökkent, vagy a hitelezők követeléseinek teljes mértékben történő kielégítését megghiúsították, vagy elmulasztották a környezeti terhek rendezését.

A fenti rendelkezésben szabályozott fordulat, miszerint a „fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően ügyvezetési feladataikat nem a hitelezők érdekeinek elsődlegessége alapján látták el” lényegében megfelel a Btk. különös részében szabályozott csődbűncselekmény elkövetési magtartásának, vagyis az ésszerű gazdálkodás követelményivel ellentétes módnak, ekként a két jogintézmény kapcsolata egyértelmű. Ez könnyen belátható csupán azon tény felismerésével is, hogy a csődbűncselekmény elbírálásánál keretjogszabályként a Cstv. szolgál.

Gyakori jelenség, hogy a gazdasági társaságok ügyvezetőinek büntetőjogi felelősségre vonása során a sértettek polgári jogi igényt jelentenek be a büntetőeljárásban, s ekként a felszámolási eljáráson túl, vagy épp azt megkerülve magánfélként is igényüket érvényesítik a vádlottal szemben.

A büntetőeljárás nyilvánvalóan feltételez egy olyan kezdeti jogviszonyt, ami a sértett és a sértettel szerződő gazdasági társaság között állt fenn. Ez általában olyan polgári jogi kapcsolat, amely szerződésen alapul, így mindkét felet terheli a teljesítési kötelezettség (a sértettet fizetési, a gazdasági társaságot szolgáltatási). Amennyiben a gazdasági társaság a szerződésben rögzített kötelezettségének nem tesz eleget, és valamely jogtalan – a Btk. különös részébe ütköző – magatartásával kárt okoz, úgy a sértett fél alappal fordulhat a rendőrséghez feljelentés megtétele végett, amely a büntetőeljárás megindításának feltétele. A büntetőeljárás megindulásával a gazdasági társasággal szerződő fél a sértett (Be. 51. § (1) bekezdése) pozíciójába lép. E bűncselekmény adott esetben, a felszámolási eljárás elrendelésétől függően¹ a régi Btk. 290. §-ában, az új Btk 404. §-ában szabályozott csődbűncselekmény.

A feljelentéssel párhuzamosan a sértettek egyike, vagy más a gazdasági társasággal szerződő hitelező fél kezdeményezheti a felszámolási eljárás megindítását az adós gazdasági társaság ellen, hiszen annak a Cstv. 22. § (1) bekezdésében foglalt feltétele, azaz az adós gazdasági társaság fizetéseképtelenségi helyzete fennáll.² A felszámolás elrendelését követően pedig – függetlenül a megindult nyomozástól – a sértett hitelezőként (Cstv. 3. § (1) bekezdés c) pontja) jelentkezhet be a felszámolási eljárásba.

E jogviszonyban egyértelműen keverednek a jogágak, hiszen míg a szerződéses kapcsolat polgári jogi jogviszonyt feltételez, addig az ügyvezető által elkövetett bűncselekmény már büntetőjogi kategóriába tartozik. Alapvetően rögzíthető az a tény, hogy míg a hitelezőnek a gazdasági társasággal szemben áll fenn követelése, addig a sértett kizárólag a gazdasági társaság ügyvezetőjével szemben jelenthet be polgári jogi igényt, hiszen a büntetőeljárásban nem a gazdasági társaságot, hanem annak ügyvezetőjét, mint természetes személyt vonják felelősségre. Tehát annak ellenére, hogy a kezdeti szerződő fél egyszerre gyakorolja a hitelező és sértett jogait, szerepei kettéválnak, és más-más jogterületen kell

¹ Cikkemben a csődbűncselekmény esetét vizsgálom.

² Ellenkező esetben nyilván visszafizetné a tartozását, és nem valósulna meg bűncselekmény.

fellépnie jogai érvényesítése érdekében.

A kezdeti szerződéses kapcsolat a büntetőjogi felelősségre vonás, és a mellérendelt partnerek közötti polgári/gazdasági jogi kapcsolat folytán két irányba ágazik el, és bár különböző úton, de egyazon eredményt nyújtják a károsult szemszögéből. E két eredmény azonossága okozza azonban a gyakorlatban a polgári jogi igény sértetti érvényesítésének problémáját.

Egyértelmű, hogy a kezdeti szerződéses kapcsolat a gazdasági társaság és a vele szerződő fél között, és nem a gazdasági társaság ügyvezetőjével jött létre. Ha így lett volna, akkor két természetes személy közötti szerződésről beszélhetnénk, és szóba sem jöhetne a gazdasági társaság ügyvezetője által megvalósítható csődbűncselekmény elkövetése. E tényből adódik, hogy a gazdasági társaság ügyvezetőjével szemben a sértett a büntetőeljárás során kizárólag akkor érvényesítheti polgári jogi igényét, ha előzőleg a Cstv. 33/A. § (1) bekezdésében szabályozott eljárás keretében kezdeményezi a gazdasági társaság ügyvezetője magánjogi felelősségének megállapítását. Ennek hiányában ugyanis az ügyvezetői felelősséget megállapítani a jogszabály eltérő rendelkezése értelmében nem lehet.

A Cstv. 33/A. § (1) bekezdése tényként rögzíti, hogy az ügyvezetői magánjogi közvetlen felelősség megállapítására a csődbíróság, azaz a Cstv. 6. § (1) bekezdésében megjelölt törvényszék rendelkezik hatáskörrel.

A Be. 15. §-a értelmében a csődbűncselekmény elbírálására első fokon a helyi bíróság rendelkezik hatáskörrel.

A Cstv. 33/A. § (1) bekezdésének a Cstv. 6. §-ára utaló hatáskört megszabó rendelkezésére tekintettel egyértelmű, hogy a büntető (helyi) bíróságok nem járhatnak el – a csődbűncselekmény elbírálása során – quasi csődbíróságként is, s ekként nem folytathatnak le bizonyítást a magánjogi felelősség kérdésében, nem dönthetnek az ügyvezetői polgári jogi felelősségről, s így a polgári jogi igényről, mert ez esetben törvénytelenül vonnák el a hatáskört a magasabb hatáskörű bíróságtól, a törvényszéktől. Ügyvezetői magánjogi felelősség megállapítása – azaz a Cstv. 33/A. §-ában szabályozott eljárás lefolytatása - nélkül pedig egy a gazdasági társaság – és nem annak ügyvezetője – által okozott kárért az ügyvezető, azaz a büntetőeljárás vádlottja nem felelhet, hiszen az ügyvezető alapvetően harmadik fél a sértett és a gazdasági társaság közötti szerződéses jogviszonyban.

A fent megállapított hatáskör hiánya folytán a magánfél által bejelentett polgári jogi igény elbírálása a büntetőeljárásban kizárt, annak megítélése egyértelműen jogszabályellenes.

A fenti következtetésre jutunk akkor is, ha nem a bíróságok hatáskörének problémáján, hanem a sértett és hitelező szerepkörén keresztül közelítjük meg a polgári jogi igény elbírálásának lehetőségét.

Beláthatjuk, hogy a gazdasági társaságokkal szerződők többsége nincs tisztában a felszámolási eljárás folyamatával, és nem napilap gyakorisággal olvassák a cégközlönyt, mely jogi iránymutatásul szolgál a felszámolási eljárásba történő hitelezőkénti bejelentkezés vonatkozásában. A károsultak gyakran nem is tudnak a felszámolási eljárás megindulásáról, úgy vélik, hogy a rendőrségen tett feljelentésük nyomán káruk majd a büntetőeljárás során megtérül. Azon túl, hogy ez egy alapvetően téves feltételezés, ebből adódik az is, hogy kicsúsznak a felszámolási eljárás során a hitelezőkénti igényérvényesítés lehetőségéből, és követelésük elévül.³

A fenti jogviszonyban a bűncselekmény áldozatául esett károsult a gazdasági társasággal áll szerződéses jogviszonyban, követelésének főkötelezettje a vele szerződő gazdasági társaság, míg a mögöttesen felelős személy – a Cstv. 33/A. §-a értelmében - a társaság ügyvezetője. Amennyiben a hitelező, vagy nevében a felszámoló a Cstv. 33/A. § (1) bekezdése alapján az ügyvezetői felelősség megállapítása iránt

³ A Cstv. 37. § (3) bekezdése szerint az (1)-(2) bekezdésekben foglalt esetekben a 180 napos határidő elmulasztása jogvesztéssel jár.

megállapítási keresetet terjeszt elő a gazdasági társaság ügyvezetőjével szemben, és a csődbíróság az ügyvezető e felelősségét megállapítja, úgy a mögöttes felelősség realizálódik, és az ügyvezető a főkötelezettel egy sorban felelőssé válik az okozott kár erejéig.

A mögöttes felelősségről szóló 1/2007. Polgári Jogegységi határozat rendelkezéseiből megállapítható, hogy a követelés főkötelezettel szembeni elévülésével a mögöttesen (járulékosan) kötelezett személy felelőssége is elévül, tehát ezen időponttól a követelés vele szemben sem érvényesíthető.

A fentiekből az következik, hogy amennyiben a büntetőeljárás során polgári jogi igényt érvényesíteni kívánó sértett (magánfél) a felszámolási eljárásba hitelezőként⁴ nem jelentkezik be, úgy követelése a főkötelezettel, azaz a gazdasági társasággal szemben elévül, ennek következtében pedig a mögöttesen felelős személy, azaz az ügyvezető sem vonható polgári jogi értelemben felelősségre az okozott kárért, annak megtérítéséért nem felel. Az ilyen „quasi hitelezők” által bejelentett polgári jogi igények tehát alapvetően rúgják fel „a büntetőeljárás nem szolgálhat a polgári igény érvényesítésének újabb útjául” elvét, hiszen az egyértelműen önhibából származó felszámolási eljárásban történő igényérvényesítés hiánya követelésüket elévültté teszi, mely igény ismételt érvényesítését a büntetőbíróságoknak – más lehetőség hányában – el kell utasítania.

Mindezek alapján egyértelműen kijelenthető, hogy a büntetőbíróságok számára csupán az az egy út létezik a polgári jogi igény tekintetében a csődbűncselekmény elbírálása kapcsán, hogy azt egyéb törvényes útra utasítják.

dr. Tihanyi Márk

⁴ A Cstv. 3. § (1) bekezdés c) pontja határozza meg a hitelezők fogalmát, amely alapján rögzíthető az is, hogy a büntetőeljárás során polgári jogi igényt érvényesítők nem tartoznak a hitelezők körébe, ők a regisztrációs díjat nem fizették meg.